

УРГАЦ ХУРААЛТЫН ТЕХНОЛОГИЙН ЗӨВЛӨМЖ

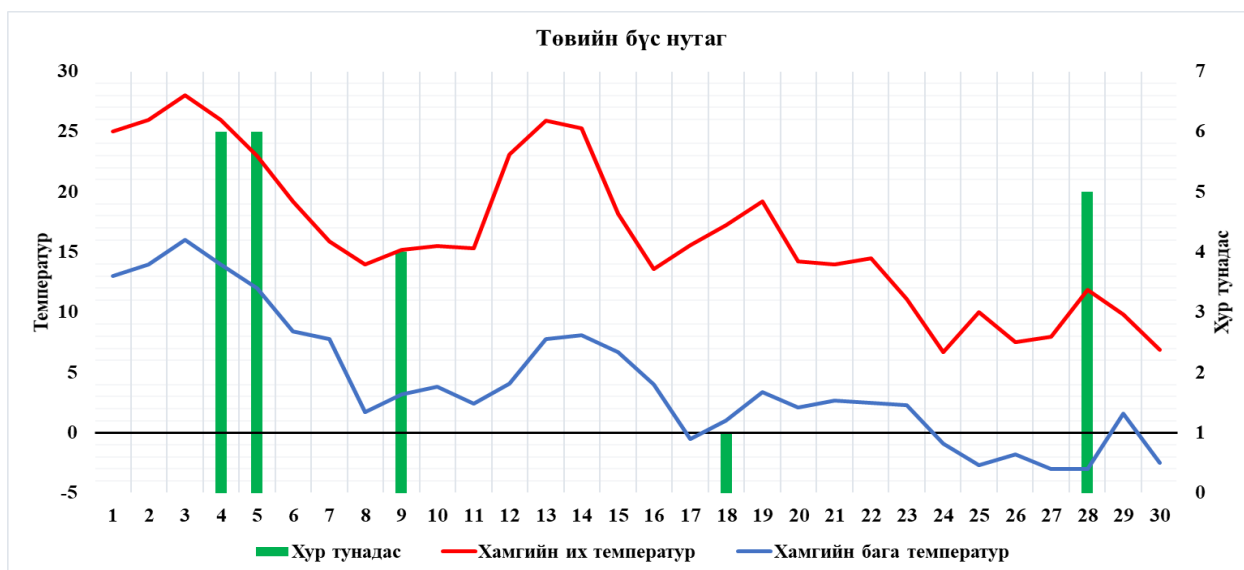
2019 оны үр тарианы болц, хураалтад харгалзах онцлог

2019 оны үр тарианы ургацын байдлыг үзвэл /явж үзсэн хэсгээр/ хавар тариалалтын үеэр хөрс чийгтэй байсан боловч 5-6 сард гантай, бороо оройтсоноос Сэлэнгэ аймгийн Цагаан нуурын зарим хэсэг, Зүүнбүрэнгийн ихэнх хэсэг, Хүдэр сумын зарим талбайд эрт соёолсон үр нь боловсролтын төгсгөлд орсон, араас нь 7 сарын борооноор ургасан ногоон тариа нь өмнө болсон тарианаасаа өндөр ургаж ногоон тариа давамгайлсан шинжтэй, зарим газарт лууль, бог будаа мэтийн хог ургамал түрэх, улмаар тарианы болцыг оройтуулах, үтрэмийн ажлыг хүндрүүлэх төлөвтэй, бусад төвийн бүсийн сумдаар тарианы болц жигд, чийг дулаан хэвийн нөхцөлд тарианы болц болон хураалтад их хүндрэл гарахааргүй ерөнхий төлөв ажиглагдаж байна.

Гэвч талбай тус бүрийн тарианы болц, алаг цоог байдал, хураах техникийн хүчин чадал, цаг агаарын байдлыг үнэлэн хураах арга, хугацаа, технологио тариаланчид боловсруулж мөрдөх нь зүйтэй.

Тариа хураах арга хэмжээ нь тариаланчдын 2 жилийн хөдөлмөрийн үр дүн бөгөөд хураалтыг хугацаа алдахгүй хаягдалгүй явуулах нь энэ тэргүүний асуудал юм. Хураах хугацааг эртдүүлэх, эсвэл оройтуулах, хадах, дамжуулах, цайруулах зэрэг комбайны эд ангийн тохируулгыг тааруулаагүй зэрэг олон шалтгаанаас 1.2-5.5 ц/га хүртэл тариа хаягдаж байгааг манай судлаачид тогтоосон байна.

2019 оны намрын цаг агаарын төлөв харьцангуй аятайхан байх төлөв байна. 9 сарын 27-28 үед цаг агаар муудах, 10 сард тариалангийн төв бүсэд тунадас хэвийн, олон жилийн дундажаас дулаан байх төлөв гарчээ.

Тариа хураалтыг богино хугацаанд хаягдалгүй хураахын тулд хураах тарианы болцын үе шатыг сайн мэдэрдэг, түүнд тохируулан хураах аргаа зөв төлөвлөж талбайн хогтолт, ургацын хэмжээ, ургамлын өндөр, өтгөн зэргийг цаг агаарын байдалтай уялдуулан ямар аргаар хураах аргаа төлөвлөж техникийн болон зохион байгуулалтын бэлтгэлээ хангана.

Энэ оны хувьд ихээхэн талбайд тарианы болц алаг цоог нэг талбайд хөгжлийн үе шатаар олон янз байгаа, зуны борооноор сүүлд ургасан ногооноороо байгаа тариа нь хураалтад хамгийн их хүндрэл учруулахаар байна. Ийм нөхцөлд тарианы аль болц аль шатанд, хэдэв хувийг эзэлж байна гэдгийн харгалзан болц түргэтгэх, хураах аргыг сонгох нь зүйтэй байна.

Болц түргэтгэх.

Юуны өмнө талбайд захалгаа хийх, шаардлагатай нөхцөлд том талбайг дундуур нь хадалт хийж зурвас үүсгэх замаар салхижуулалтыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах нь зүйтэй.

Болц нэгэнт гүйцэхээргүй талбайг химийн аргаар болцыг түргэтгэх арга хэмжээ зохион байгуулах шаардлага гарч байна. Үүний тулд тарианы болц нь сүүн болцын төгсгөл, аарцан болцын эхлэл шатанд байгаа талбайд глифосат төрлийн гербицидийг 1 га-д 1 л нормоор тооцож хураахаас 14-20 хоногийн өмнө цацах.

Гербицидээр болц түргэтгэхэд чийг бууралт. Үрийн чийг. %

Цацахын өмнө		44.6	
Цацаад 7 хоног	1.0 л/га	27.0	31.8
	2.0 л/га	24.9	
Цацаад 14 хоног	1.0 л/га	13.7	17.0
	2.0 л/га	12.6	
Цацаад 21 хоног	1.0 л/га	9.8	12.6
	2.0 л/га	10.5	

Өнөөгийн нөхцөлд үр тариаг 2 үндсэн аргаар хураана.

Ангилан хадаж цайруулах.

Шаардлага нь: Хог ургамал ихтэй, тарианы болц оройтсон /аарцан болцын дунд үеэс төгсгөл хүртэл/, өтгөн шигүү, өндөр ургасан тариаг хураахад энэ арга нь тохиромжтой бөгөөд хог ургамал хэт их нөхцөлд ангилан хадах шаардлага гарч болзошгүй юм.

Мөн үр авах талбайг ангилан хадаж чанартай үр бэлтгэх нь зүйтэй.

Буудайг аарцан болцын сүүлч үе буюу түүний өнгө зүс, хэлбэр хэмжээ бүрэн тогтсон, үрийн чийг 21-24% хүрсэн, хумсаар дарахад зүсэгдэхгүй боловч бага зэрэг хонхойж мөр гарах үед мөрлөж хадна. Хадалтын өндөр нь ургамлын өндөр, өтгөн сийрэгээс хамаарч 12-25 см байна. Хадсанаас хойш 5-6 хоногийн дараа тарианы түрүүн талаас цайруулна.

Давуу тал:

- Хураалтын хугацааг 6-8 хоногийн өмнө эхлэх боломжтой тул цаг хугацааг хожих боломж бүрдүүлнэ.
- Намрын огцом хүйтрэлтэд өртөх, салхи, бороонд налахаас хамгаална.
- Хаягдал багасаж, үтрэм дээр хог ургамлын хольц бага, цэвэрлэгээний зардал бага, болц гүйцсэн хуурай буудай буух нөхцөл бүрдүүлнэ.

- Комбайны тохируулгыг сайн хийж, технологийн хугацаанд нь цайруулж чадвал бүтээгдхүүнийг талбайгаас шууд борлуулах боломж ч бүрдэнэ

Дутагдалтай тал:

- Ажлын 2 удаагийн явалтаар хураалт хийгдэх учир
- Талбайн шууд зардлыг нэмэгдүүлнэ
- Хураах техникийн ачаалал ихсэнэ.
- Хугацааг зөв сонгоогүй нөхцөлд ангилан хадсаны дараа бороо орвол мөрлөсөн тариа ургаж ургац буурах, чанар нь доройтох хөнөөлтэйг анхаарах хэрэгтэй.

Шууд хураалт:

Тухайн талбайд тариа бүрэн жигд боловсорсон, хогтолт, хэнзлэлт багатай байгаа өндөр ургацтай тариа, эсвэл сийрэг (1м²-д 200-аас бага ургамалтай) намхан (50-60 см) тариаг 15-30 см өндөрт бүрэн болцны үед шууд цайруулна. Мөн бороо хур их, цаг уурын хувьд тогтворгүй жилүүдэд шууд хураалт хийнэ.

Тариа хураахад анхаарах хүчин зүйлүүд:

Тарианы болц, техник хүн хүчний хангамж, цаг агаарын төлөв байдал зэргийг харгалзан аж ахуйн нэгжүүд талбай тус бүрээр хураалтын хугацааг тогтооно.

1. Хураалт эхлэх болон үргэлжлэх хугацаа: Үр тарианы таримлын боловсрох хугацаа богино учир биологийн ургац хамгийн их хэмжээндээ хүрсэн үед маш богино хугацаанд цайруулбал хаягдал багатай хураагдана. Буудайг бүрэн болцоос нь хойш 7-10 хоноод хураахад ишин дээрээс цайрсаны улмаас хаягдал 7-15 хувь хүрдэг бол ангилсан тариа мөрөн дээрээ 10-аас дээш хоноход хоног тутамд 0.5 хувь хорогддогийг судлаачид баталсаныг анхаарах нь чухал. Тариа хаягдалгүй хураах хамгийн тохиромжтой хугацаа таримлын төрлөөс хамааран нэг талбайд 4-7, аж ахуйн нэгжийн хэмжээнд бол 10-14 хоног болно. Гэвч сүүлийн жилүүдэд хураалтын ажилд тун бага анхаарал тавьж хураалт 25-40 хоног явагдаж байна. Энэ нь нутаг орны онцлогоос шалтгаалж наад зах нь 2.5-3.5 ц/га буюу тарианы гуравны нэгийг талбайд хаяна гэсэн үг юм.

2. Бүх хураах техникийг сүрэл хэрчигч, цацагчаар бүрэн тоноглох, ингэснээр талбайд сүрлэн хучлага үүсгэх, иргэд цуглуулж ачих, мал идэж хорогдуулахаас хамгаалах,

3. Зохион байгуулалт: Тариалсан талбайн хэмжээнд тохирсон техникийн хангамж бүрдүүлэх, техникийн засвар үйлчилгээг цаг хугацаанд нь бүрэн хийх, шаардлагатай сэлбэг хэрэгсэл, түлш шатахууны нөөц бүрдүүлэх,

4. Цаг агаарын төлөвийг судлаж өөрийн техникийн хүчин чадал, хураах аргаа төлөвлөх, төлөвлөгөөг аль болох графикайн дагуу мөрдөж сурах,

5. Хураах техникийн бүрэн бүтэн байдлаас гадна тарианы болц, өндөр нам, өтгөн шингэн байдалд тохируулан талбай бүрд хадах болон цайруулах ангийн тохируулгыг зөв хийж хаягдлыг багасгах, техникийн тохируулгад хяналт тавьж ажиллах

6. Боловсон хүчин техникчдын тогтвор сууршил, мэдлэг мэргэжлийг дээшлүүлэх, тариан талбайд комбайнаа тохируулан явуулдаг, хаягдалгүй явуулж чаддаг чадвар эзэмшүүлэх,

7. Үтрэмийн талбайг бэлтгэх, ажиллах хүчин, техникийн хангамыг бүрдүүлэх, талбайн ажилд саад болохооргүйгээр зохион байгуулалтыг хангах.

8. Хамгийн сайн чанартай ургац бүхий талбайгаас өөрийн үрийг эрт бэлтгэж ирэх жилийн нөөц бүрдүүлэх, үрийн болон хүнсний улаан буудай хүлээн авах нэгжүүдэд эртнээс үнийг тогтоож, борлуулалтад хүлээлт үүсгэхгүй байх, үтрэмийн ажлыг хөнгөвчлөх, үтрэм дээрхи хоорогдлыг багасгах арга хэмжээг зохион байгуулах

Б.Баатарцол. УГТХ-ийн дэд захирал.
Доктор. Ph. Дэд проф